

18. Шеллинг Ф.В.Й. Философия искусства / [под ред. М.Ф. Овсянникова; пер. с нем. П.С. Попова]. – М. : Мысль, 1966. – 494 с.
19. Элиаде М. Аспекты мифа / [Пер. с франц. Е. Строганова.]. – М.: Академический Проект, 2000. – 222 с.
20. Юнг К. Г. Аналитическая психология: прошлое и настоящее / [Пер. с англ. В.В. Наукманова]. – М.: Прогресс, 1995. – 336 с.
21. Юнг К. Г. Душа и миф. Шесть архетипов [Пер. с англ. В.В. Наукманова]. – Мн.: Харвест, 2004. – 384 с.

Кравценюк В. М. Политический миф: попытка осмысления и анализа.

В статье осуществлена попытка интерпретации политического мифа в научной литературе с точки зрения разных специально-научных подходов.

Ключевые слова: миф, политический миф, мифотворчество, общественное сознание, оболыщение, дезинформация масс.

Kravtseniuk V. M. Political myth: an attempt of comprehension and analysis.

An attempt to interpret political myth in scientific literature is made in the context of various specific scientific approaches.

Keywords: myth, political myth, mythogenesis, social consciousness, delusion, mass misinformation.

Давидюк О. О.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗРОБКИ ПОКАЗНИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті розглянуто методологічні питання оцінки стану соціальної безпеки. Обґрунтовано підхід до відбору переліку показників та індикаторів соціальної безпеки, визначено проблемні аспекти щодо опрацювання граничних значень цих показників. Запропонований підхід дозволяє виробити реальний механізм аналітичної обробки показників та індикаторів соціальної безпеки у пріоритетності розташування та ступені впливу на систему існуючих загроз та на стан забезпечення соціальної безпеки в Україні.

Ключові слова: соціальна безпека, показник, індикатор, граничне значення показника.

Питання про стан соціальної безпеки, як однієї із складових національної безпеки, є надзвичайно актуальним для України саме на нинішньому етапі. Соціальна складова в системі суспільно-політичних

і економічних пріоритетів України набирає ваги одного з домінуючих національних інтересів. Від ефективності соціальної політики залежить ставлення громадян до впроваджуваних реформ, до державних інституцій, політичних партій і окремих політиків, зрештою – до державності і незалежності України. Від якості та динаміки вирішення цих проблем значною мірою залежатиме також імідж нашої країни в очах європейської і світової демократичної спільноти.

У цьому контексті важливо відзначити, що поряд з вирішенням великого кола проблем, пов'язаних з трансформуванням суспільно-економічних та політичних відносин, суттєвого значення набиратиме процес розробки, створення та дослідження і поступового впровадження у життя системи соціально-економічних показників та індикаторів, які визначатимуть стан соціальної безпеки в Україні.

Стан системи соціальної безпеки в Україні, на думку багатьох вітчизняних експертів та фахівців, повинен здебільшого охоплювати показники збереження життєво важливих соціальних складових функціонування суспільства і держави, а також здійснювати індикативне регулювання соціальних процесів, соціальної сфери та її інфраструктури у розвитку державного організму. Відповідно, на думку автора, механізм розробки і дослідження системи таких показників та індикаторів повинен сприяти виявленню та оцінці ступеня і міри соціальних загроз у системі забезпечення соціальної безпеки України.

Завдяки такій системі з оцінкою різнопланових загроз можна виявити найбільш небезпечні процеси і деформаційні тенденції, які притаманні певному стану соціальної безпеки на різних етапах розвитку суспільного життя.

Відсутність такого механізму, спроможного підтримувати прийнятний рівень соціальної безпеки та гарантій, сприятиме лише намаганням вирішувати складні економічні проблеми, насамперед, за рахунок широких верств населення. Це буде лише гальмуватиме здійснення необхідних соціально-економічних перетворень у державі.

У вітчизняній науково-дослідній практиці соціальної безпеки як підсистемі національної безпеки присвячені напрацювання Горбуліна В.П., Новікової О.Ф., Гнибіденка А.М., Нижника Н.Р., Білоуса В.Т. [1-4]. Ґрунтовні напрацювання здійснюються в рамках науково-дослідних робіт Інституту стратегічних досліджень, Центру Разумкова, Інституту демографії та соціальних досліджень.

Однак з наукової точки зору при дослідженні проблем соціальної безпеки на сучасному етапі відкритим залишається питання про

методологію, яке є ключовим для подальшого розвитку досліджень в цій галузі та вимагає широкомасштабного і поглибленого вивчення, методологію, яка передбачатиме створення сукупності принципів та настанов, що передують отриманню знання та обумовлюють основні методи та способи його отримання. Наразі актуальним є завдання концептуалізації об'єкта дослідження соціальної безпеки, яка б визначала типи методів, що придатні для його вивчення.

Метою статті є описати специфіку відбору показників соціальної безпеки та виявити проблемні аспекти їх застосування.

Забезпечення і підтримка соціальної безпеки у суспільстві можливі лише за умови наявності та здійснення постійно діючого моніторингу розвитку соціально-економічної ситуації в державі. При цьому, особливого значення набиратиме питання поєднання процесів розробки стратегії політики соціальної безпеки з прийняттям відповідних рішень на державному рівні з цього питання.

Побудова системи таких показників та індикаторів для України справа відносно нова, проте в окремих державах світу вона вже впроваджується управлінську практику не перший рік. Наприклад, в Австрії, Угорщині та Росії починаючи з другої половини 90-х років розвиток соціально-економічної ситуації та стан соціальної безпеки у суспільстві і державі досліджується та відслідковується за допомогою певної групи соціально-економічних показників та індикаторів, за умови проведення постійно діючого соціального моніторингу. До групи таких інформаційних показників та індикаторів входять показники якості життя населення і окремо взятого середньостатистичного громадянина держави, демографічні показники суспільного розвитку, а також індикативні регулятори соціальних процесів та соціальної сфери держави [5]. Зазначені показники переважно використовуються однаково в усьому світі як найбільш вагомі характеристики рівня соціально-економічних небезпек та стану процесів, які відбуваються у соціальній площині розвитку суспільства і держави.

Співставлення цих показників у різних регіонах держави дозволяє зробити не тільки відповідні науково-теоретичні та практичні висновки, але й змодельовати певну прогностичну ситуацію щодо можливого соціально-економічного розвитку суспільства та держави, як на найближче майбутнє, так і на довгострокову перспективу.

Доцільність такого підходу є беззаперечною. Оскільки це дає можливість не тільки мати вичерпну інформацію про кількісні та якісні характеристики і параметри життя населення, а також створює можливості формування дієвого механізму управління

економічними та соціальними процесами в державі і забезпечує формування цивілізованої державної політики у цьому напрямку.

Спроби представити соціальну безпеку у вигляді соціальної моделі, тобто впорядкованої сукупності вимірюваних соціальних показників (параметрів), які мали місце в нашій країні, виявили недостатню розробленість теоретико-методологічної бази (мається на увазі спеціальна методологія дослідження соціальної безпеки), – це зумовлено складністю предмету дослідження. Вітчизняними дослідниками зроблено спроби сформулювати методологічні основи дослідження напрямів соціальної безпеки, тобто визначення її структури як наукової категорії. Проте залишається проблема подальшої деталізації цієї структури. З суто емпіричних позицій доцільно попередньо прийняти принцип: детальна структура в кожному конкретному випадку визначається цілями і завданнями конкретного дослідження. Однак, зрозуміло, що такий паліативний принцип недостатній (хоча практично доцільний), що потрібна поглиблена розробка принципів структуризації соціальної безпеки.

Зазначена проблема стає більш актуальною з огляду на те, що виявилась тісно пов'язаною із побудовою системи показників соціальної безпеки, без чого неможливі дослідження цього явища. Доцільним є зведення такого роду показників в окремі «блоки» відповідно основним структурним компонентам (напрямам) соціальної безпеки.

Проте в ході дослідження стає зрозуміло, що спроби дати як найбільш розгорнуту і повну систему показників соціальної безпеки призводять до створення систем, що нараховують декілька сотень і навіть тисяч показників. Цікаві самі по собі як предмети спеціального наукового аналізу, такі системи через свою складність та громіздкість практично непридатні в конкретних дослідженнях для потреб підвищення рівня соціально-економічного планування та управління соціальними процесами. Постає питання про реальні шляхи агрегації показників з метою зведення їх до максимум декількох десятків, тобто на рівень компактності, достатньої та необхідної для емпіричних досліджень, планування та управління.

Можна виділити три основні шляхи такої агрегації. По-перше, індексація, тобто виведення узагальнених показників-індексів для кожного основного структурного блоку соціальної безпеки і в підсумку, можливо, навіть «генерального індексу соціальної безпеки». Цей шлях надзвичайно трудомісткий і важкий, потребує спеціальних багаторічних досліджень, які в повному обсязі та на відповідному рівні ще розгорнуті недостатньо. Проте він надзвичайно привабливий щодо

очікуваних результатів (можливість надати компоненти соціальної безпеки та саму соціальну безпеку у вигляді порівнювальних цифрових індексів), хоча бажаність деяких результатів, зокрема стосовно «генерального індексу соціальної безпеки», представляється сумнівною та ризикованою: занадто великий простір відкривається для вільної інтерпретації цифрових даних на досягнутому, поки що не досить високому рівні теоретико-методологічних розробок проблематики соціальної безпеки. Досвід показує, що занадто поспішне застосування математичного апарату до тих складних соціальних феноменів, стосовно яких ще немає необхідної розробленості в концептуальному аспекті, дає зазвичай сенсаційні, проте недостатньо обґрунтовані результати, які не витримують ніякої критики та викликають хвилю політичних спекуляцій. Тому раціональніше зосередити увагу передусім на теоретико-методологічній, концептуальній розробці соціальної безпеки, а вже потім на створеній основі використовувати всі величезні потенційні можливості застосування математики в конкретних соціальних дослідженнях. З огляду на це, шлях індексації вбачається високоперспективним, але не першочерговим, потребує ґрунтовних попередніх розробок.

По-друге, виявлення найбільш ефективних, «провідних» показників для кожного напрямку соціальної безпеки – настільки узагальнених, наскільки це можливо, але головне таких, що достатньо репрезентативно представляють кожний структурний компонент. Цей шлях безсумнівно доцільний і практичний, проте він потребує тісної систематичної взаємодії спеціалістів з різних напрямів соціальної безпеки, тобто надзвичайно важкий в організаційному аспекті.

По-третє, відбір з нескінченної множини ймовірних показників соціальної безпеки таких, які найбільш тісно пов'язані із вирішенням актуальних соціальних проблем і досягненням певних соціальних цілей в сучасному українському суспільстві. Цей шлях, з огляду на обмежений науковий досвід розробки проблем соціальної безпеки, представляється поки що найбільш ефективним, так як дозволяє звести систему показників соціальної безпеки максимум до двох-трьох десятків, що мають першорядну важливість для підвищення рівня соціальної безпеки та управління соціальними процесами на сучасному етапі.

Як приклад, можна навести наступний алгоритм розробки інструментарію оцінки стану соціальної безпеки за компонентами (напрямами), в якому відповідного роду показники зводяться в окремі

«блоки» за основними структурними компонентами соціальної безпеки (рис. 1).

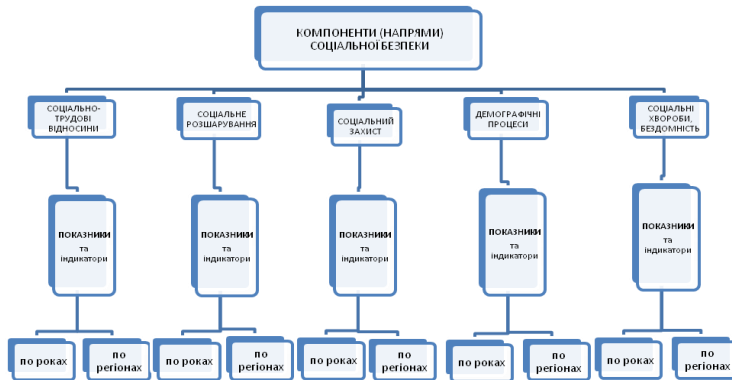

Рис. 1. Алгоритм розробки інструментарію оцінки стану соціальної безпеки за компонентами (напрямами)

Коли мова йде про таке явище, як «безпека», очевидним є момент оцінювання. Тому надалі питання показників та індикаторів соціальної безпеки необхідно розглядати під кутом зору присутності оціночного моменту в знанні, тобто трактувати показник в якості оцінки, і, найголовніше, оцінки, що базується на граничних (порогових) значеннях.

Отже, одним з головних завдань оцінки стану соціальної безпеки стає складання переліку соціально-економічних показників та індикаторів із опрацюванням їх граничних значень. Граничні значення соціальної безпеки держави – це кількісні індикатори, які чисельно відображають гранично допустимі з позиції національних інтересів співвідношення пропорцій в соціальній сфері, недотримання яких перешкоджає нормальному перебігу соціально-економічного розвитку різних елементів відтворення, що загрожує соціальній безпеці країни [6].

Перелік граничних значень може включати в себе велику чисельність кількісних індикаторів, які суттєво розрізняються між собою за змістом і методами розрахунків. Разом з тим необхідно відібрати досить обмежений перелік граничних значень, здатних водночас досить повно відобразити стан соціальної безпеки. При вирішенні поставлених завдань виникають методологічні труднощі і практичні перешкоди:

- при визначенні критичного порога слід враховувати не один, а сукупність показників, так як відхилення від норми одного-двох параметрів далеко не завжди точно характеризує загальну ситуацію щодо соціальної безпеки країни;

- політична і соціально-економічна специфіка кожного суспільства змушує з великою обережністю використовувати уніфіковані показники соціальної безпеки, що розроблені та застосовуються за кордоном (критичні точки соціально-економічного стану, вихід за які недопустимий в одних країнах, умовно припустимі в інших);

- в різних країнах прийняті свої методики збору і обробки статистичної та соціально-економічної інформації, що ускладнює порівняльний аналіз процесів і тенденцій їх розвитку в Україні, враховуючи до того ж безперервне реформування вітчизняної статистики, в результаті якого зникають одні і з'являються інші, часто непорівнювальні показники та індикатори;

- загалом якість первинної статистичної інформації в Україні наразі викликає питання.

В цілому зведення цієї множини показників до операбельного набору у вигляді вектора представляється досить складним завданням, методологічні основи якого досі задовільно не розроблені. Зокрема, показники економічного стану будуються на підставі даних економічної статистики, в основному досить розвиненою. Але гірші справи з показниками соціального стану чи соціальними індикаторами. Джерела інформації тут діляться на дані прямих обстежень, статистики інших видів діяльності та непрямі розрахунки. Відрізняються також витратні і результатні показники – так, число лікарів на тисячу жителів є витратним показником, а захворюваність і смертність – результатними.

Крім того, соціальні показники та індикатори діляться на об'єктивні і суб'єктивні. Перші являють собою кількісну міру соціальних явищ, що розраховується спеціально підготовленим персоналом на основі детально розроблених процедур; суб'єктивні відображають самооцінку обстежуваним індивідумом свого становища, стану самопочуття або настрою [7]. Слід розрізняти колективні (системні) і агреговані соціальні показники ті індикатори. Перші дають кількісну оцінку властивостям або поведінки деякого людського колективу (наприклад, частка соціальних витрат у держбюджеті). Друга виходить на основі підсумовування (або іншої процедури обробки) даних про індивідуальні характеристики представників статистичної сукупності (наприклад, народжуваність і смертність, число шлюбів і розлучень).

Отже, запропоновані підходи дозволяють опрацювати реальний механізм аналітичної обробки показників та індикаторів соціальної безпеки у пріоритетності розташування та ступені впливу на систему існуючих загроз та на стан забезпечення соціальної безпеки в Україні.

На основі характеристики стану, виявленні тенденцій і визначенні проблем мають розроблятися заходи для стимулювання процесів, в яких суспільство зацікавлено, обмеження явищ, що несуть в собі загрозу, чи стабілізації умов, які в цілому можуть відповідати актуальним соціальним потребам.

Виокремлення соціальної безпеки в самостійну проблему йде паралельно з історичним поділом економічної та соціальної сфери. На відміну від економіки, в якій діє принцип оптимуму, тобто досягнення максимуму будь-якого заданого критерію, наприклад, прибутку в межах ресурсних обмежень, соціальна сфера функціонує за принципом підтримки певного набору соціальних параметрів, тобто набагато більшого значення має збереження самої соціальної сфери, ніж максимізація показника добробуту.

У механізмі забезпечення соціальної безпеки держави актуалізувалась вимога індикативного аналізу як методу соціально-економічних досліджень, суть якого – виявити позитивні тенденції зміни показників та індикаторів соціальної безпеки, їх інтегрованості в забезпечення соціально-економічної стабільності держави та її національних інтересів.

Проведений гносеологічний аналіз соціально-економічних показників як дослідницької конструкції в досить загальній формі необхідний для того, щоб за немінучими варіативними прийомами формування конструкції не випускати з поля зору момент їх єдиноподібної характеристики в поняттях, що мають певний пізнавальний та конструктивний (з виходом на методичний рівень) зміст. А це розширює можливий діапазон дослідницьких рішень, не обмежуючи останні вже представленими в науковій практиці. Пошук нових рішень багато в чому полегшується тим, що їх гносеологічний статус вже зрозумілий і прийнятий в науці. Експлікування гносеологічного змісту дослідницької конструкції показника виступає свого роду інформуючим моментом і для методичних розробок і для подальшої інтерпретації результатів їх застосування в реальній дослідницькій практиці. У контексті дослідження соціально-економічні показники необхідно розглядати як інструментальні оцінки, тобто будучи операціональною характеристикою соціально значущого явища чи процесу, яка відображає їх властивості, зв'язки та відносини, показник виступає інструментом виміру останніх.

Вважається за доцільне запропонувати такі основні етапи розробки системи соціально-економічних показників соціальної безпеки: по-перше, створення вихідної сукупності показників соціальної безпеки, по-друге, вибір з цієї сукупності показників для цілей емпіричного дослідження, і, по-третє, виокремлення показників, що є найбільш важливими для характеристики соціальної безпеки. Як вже зазначалось – для оцінки стану соціальної безпеки важливе значення мають не тільки показники та індикатори, а й їх граничні (порогові) значення, саме вони свідчать про перетворення факторів соціальної безпеки в соціальні загрози, і навпаки, позитивна динаміка характеризує трансформацію певного впливу на чинник соціальної стабільності.

Подальші розробки мають здійснюватися в напрямку класифікації методичних підходів за характером соціально-економічних показників (зокрема, щодо їх активізуючого та стабілізуючого впливу на соціальні процеси, явища, відносини). Проблемним залишається питання про те, що суб'єктом оцінок як реальних соціально-економічних показників може виступати лише фактичний суб'єкт соціального управління, діяльність якого не завжди адекватна реальним можливостям суспільного розвитку. Тому на основі характеристики стану, виявленні тенденцій і визначенні проблем мають бути випрацьовані заходи для стимулювання процесів, в яких суспільство зацікавлено, обмеження явищ, що несуть в собі загрозу, чи стабілізації умов, які в цілому можуть відповідати актуальним соціальним потребам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбулін В.П., Качинський А.Б. Засади національної безпеки України: підруч. – К. : Інтертехнологія, 2009. – 272 с.
2. Новікова О.Ф. Соціальна безпека: організаційно-економічні проблеми і шляхи вирішення. – Донецьк : ІЕП НАН України, 1997. – 460 с.
3. Соціальна безпека: теорія та українська практика: монографія / [Гнибіденко І.Ф., Колот А.М., Новікова О.Ф. та ін.]. – К. : КНЕУ, 2006. – 292 с.
4. Нижник Н.Р. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): навч. посібник / [Н.Р. Нижник, Г.П. Ситник, В.Т. Білоус]; за заг. ред. П.В. Мельника. – Ірпінь : 2000. – 246с.
5. Дзліев М.И. Проблемы безопасности: теоретико-методологические аспекты / М.И. Дзліев, А.Л. Романович, А.Д. Урсул / материалы международной научно-практической

- конференції [«Профсоюзи і соціальна безпека»], (Москва, 10 листопада 2005 року). – М., 2006. – С.24-36.
6. Ахизер А. С., Гольц Г. А. Критическі пороги соціальних систем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://csocman.hse.ru/ data_Aleksandr_AHIEZER.
 7. Силласте Г. Г. Соціальна безпека особистості, суспільства і держави // Безпека Євразії. – 2002. – №1, серія: Соціальна політика. – С. 78-91.

Давидюк Е. А. Актуальні питання розробки показників соціальної безпеки.

В статті розглянуті методологічні питання оцінки стану соціальної безпеки. Обґрунтовано підхід до вибору переліку показників і індикаторів соціальної безпеки, визначено проблемні аспекти в розробці граничних значень даних показників. Предложеному підходу дозволяє виробити реальний механізм аналітичної обробки показників і індикаторів соціальної безпеки в пріоритетності розташування і ступені впливу на систему існуючих загроз і на стан забезпечення соціальної безпеки в Україні.

Ключові слова: соціальна безпека, показник, індикатор, граничне значення показника.

Davydiuk O. O. Current issues of the development of social security indicators.

The article deals with the methodological issues of social security state estimation. The approach to the selection list of indices and indicators of social security is provided, the challenges of the development of limit values are determined. The proposed approach allows to develop the mechanism of analytical processing of indices and indicators of social security in priority of location and severity of exposure to the system of existing threats and to the state of social security in Ukraine.

Keywords: social security, index, indicator, limit value of indicator.

Шинкаренко В. І.

**АСЕАН І США: ВІД «ДОКТРИНИ КЛІНТОНА»
ДО «ПІДВИЩЕНОГО ЗАЛУЧЕННЯ»**

У статті проаналізовано еволюцію партнерства між Асоціацією держав Південно-Східної Азії й США у постбіполярну еру; особливі уваги надано висвітленню ролі АСЕАН у формуванні регіональної системи міжнародних відносин.